

Spis treści

Lista źródeł ilustracji	17
Podziękowania	19
Drzewo genealogiczne Chopina	25
Prolog	27

PRZESZŁOŚĆ RODZINNA CHOPINA 47

Francuskie korzenie Nicolasa (Mikołaja) Chopina ~ jego wczesne lata w Marainville w Lotaryngii ~ wychowanie w pobliskim majątku urodzonego w Polsce hrabiego Michała Jana Paca ~ zarządca Adam Weydlich wprowadza chłopca do swojego domu, gdzie Nicolas zdobywa edukację i uczy się języka polskiego ~ w 1787 roku szesnastoletni Nicolas towarzyszy rodzinie Weydlichów w podróży do Warszawy i zostaje nauczycielem języka francuskiego w nowo otwartej szkole ~ przyjmuje polskie imię Mikołaj ~ podczas insurekcji kościuszkowskiej (1794) wstępuje do obrony cywilnej i bierze udział w walkach w Warszawie ~ zostaje guwernerem dzieci hrabiny Ludwiki Skarbkowej w Żelazowej Woli, gdzie spotyka Justynę Krzyżanowską, swą przyszłą żonę i matkę Fryderyka Chopina ~ małżeństwo Mikołaja i Justyny (28 czerwca 1806) zawarte w kościele parafialnym Świętego Rocha w Brochowie ~ narodziny Fryderyka, jego trzech siostr i ich rodzinne życie ~ Mikołaj dostaje propozycję asystentury w zakresie nauczania języka francuskiego w Liceum Warszawskim i przenosi się do stolicy Polski

DZIECIŃSTWO I MŁODOŚĆ W WARSZAWIE, 1810–1824 75

1 października 1810 roku Mikołaj zaczyna uczyć w Liceum Warszawskim mieszczącym się w Pałacu Saskim ~ aby zwiększyć dochody, otwiera pensję dla chłopców ~ historia Liceum Warszawskiego i opis jego

akademickiego programu – Fryderyk słucha grających na fortepianie siostr i odnajduje drogę do klawiatury – Mikołaj kupuje fortepian Buchholtza, a Wojciech Żywny zostaje nauczycielem Fryderyka – opis ekscentrycznej postaci Żywnego zarysowany na podstawie źródeł historycznych – siedmioletni chłopiec publikuje swoją pierwszą kompozycję, *Poloneza g-moll* – po raz pierwszy występuje publicznie 24 lutego 1818 roku, tuż przed ósmymi urodzinami – zostaje okrzyknięty „polskim Mozartem” i pojawia się w salonach warszawskiej arystokracji – występuje przed carycą odwiedzającą Warszawę i wręcza jej dwa tańce swojej kompozycji – zostaje wezwany do pałacu Brühla, by zagrać dla wielkiego księcia Konstantego – opis niemal obłąkanego Konstantego – przyjaźń Fryderyka z synem wielkiego księcia Pawłem i Alexandrine de Moriollles (Moriolką) – sopranistka Angelica Catalani śpiewa w Warszawie, a usłyszawszy grę Fryderyka, obdarowuje go złotym zegarkiem – chłopiec koncertuje dla Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności – wakacje w Żelazowej Woli, lato 1823 roku we wspomnieniach osiemdziesięcioletniego Antoniego Krysiaka – Fryderyk zostaje przyjęty do IV klasy Liceum Warszawskiego – opis jego kolegów szkolnych i dyrektora Samuela Bogumiła Lindego – uczniowskie psoty – Fryderyk kończy rok szkolny ze specjalną nagrodą

ODKRYWANIE POLSKI: WAKACJE W SZAFARNI, 1824–1825

105

Chopin wyjeżdża na wakacje do Szafarni, do rodzinnego domu swojego przyjaciela Dominika (Domusia) Dziewanowskiego – patriotyzm Dziewanowskich – codzienność Chopina w Szafarni – nieudane próby jazdy konnej – listy do rodziny – Chopin pisze do rodziny satyryczne listy składające się na „Kurier Szafarski” – odkrywa krajobrazy ziemi dobrzyńskiej oraz Mazowsza i słyszy muzykę ludową – wczesny mazurek (*Żydek*) – powstaje *Mazurek As-dur*, zadedykowany Wilhelmo wi Kolbergowi – żniwa w Szafarni – car Aleksander I przybywa do Warszawy i otwiera posiedzenie polskiego sejmu (kwiecień 1825) – piętnastoletni Chopin zostaje poproszony o występ i zagranie na nowo wynalezionym instrumencie eolomelodikonie, gra dla cara, który obdarowuje go brylantowym pierścieniem – dwa koncerty w warszawskim konserwatorium (27 maja i 10 czerwca) – kolejne wakacje w Szafarni (lipiec 1825) – Chopin wędruje przez Mazowsze, zwiedza Toruń, miejsce narodzin Kopernika – rozrywki podczas żniw w Szafarni –

po powrocie do Warszawy młodzieniec zostaje mianowany organistą w kościele Wizytek ~ charakterystyka jego gry ~ listy do przyjaciela Jana Białobłockiego ~ bożonarodzeniowa wizyta w Żelazowej Woli

BUNT DEKABRYSTÓW, 1825–1826

129

Car Aleksander I umiera na tyfus ~ grupa rozczarowanych oficerów rosyjskiej armii w Petersburgu odmawia uznania jego brata Mikołaja za następcę tronu, wybucha bunt ~ publiczne egzekucje wojskowych w Petersburgu ~ w Polsce narasta bierny opór ~ rosyjska tajna policja aresztuje i torturuje buntowników w Warszawie ~ śmierć polskiego męża stanu Stanisława Staszica (20 stycznia 1826) jednoczy naród ~ ojciec chrzestny Fryderyka Chopina, Fryderyk Skarbek, wygłasza mowę pogrzebową nad trumną Staszica ~ Chopin zdobywa fragment całunu pogrzebowego Staszica i traktuje go jak relikwię ~ choruje i jest leczony przez doktora Wilhelma Malcza ~ wspomnienia Eugeniusza Skrodzkiego o wypadku na ślizgawce i o „schatzce” w ogrodzie botanicznym ~ Justyna zabiera Fryderyka i jego siostrę Emilię do uzdrowiska Bad Reinerz (Duszniki-Zdrój) na pięcioletnią kurację ~ Chopin komponuje *Poloneza g-moll* ~ opis Bad Reinerz i codziennych zwyczajów ~ Chopin daje dwa koncerty charytatywne dla sierot w Bad Reinerz i pisze list do Elsnera ~ odwiedza posiadłość księcia Radziwiłła w drodze powrotnej do Warszawy ~ portret Chopina narysowany przez Elżbę Radziwiłłównę (1826)

W WARSZAWSKIEJ SZKOLE GŁÓWNEJ MUZYKI, 1826–1828

143

Chopin zapisuje się do Szkoły Głównej Muzyki, której rektorem jest Józef Elsner ~ złożone powiązania tej placówki z warszawskim Konserwatorium zarządzanym przez Carla Solivę ~ program studiów realizowany przez Chopina pod okiem Elsnera ~ wcześniejsza kariera Elsnera oraz jego poglądy na temat muzyki i muzyków ~ szkolni koledzy Chopina ~ Chopin poznaje muzykę Johna Fielda i komponuje *Nokturn e-moll* (op. posth.) ~ śmierć i pogrzeb czternastoletniej Emilii Chopin (10 kwietnia 1827) ~ rodzina Chopinów przeprowadza się do pałacu Krasińskich ~ Chopin zalicza pierwszy rok studiów i przyjmuje zaproszenie od hrabiego Ksawerego Zboińskiego na wakacyjny pobyt w jego rezydencji w Kowalewie koło Drobina ~ Chopin planuje podróż przez

Pomorze do Gdańska i zaczyna pracę nad wariacjami na temat *Là ci darem* – po powrocie do Warszawy przenosi się do nowego mieszkania w pałacu Krasińskich i występuje z koncertem z okazji imienin swojego ojca (6 grudnia 1827) – na gruźlicę umiera jego serdeczny przyjaciel Jasio Białobłocki – Chopin komponuje *Sonatę fortepianową c-moll* i dedykuje ją Elsnerowi – Hummel koncertuje w Warszawie i spotyka się z Chopinem – po ukończeniu drugiego roku studiów Chopin spędza wakacje w Sannikach na Mazowszu

PIERWSZE PODRÓŻE ZAGRANICZNE: BERLIN I WIEDEN, 1828–1829

169

We wrześniu Chopin towarzyszy warszawskiemu zoologowi doktorowi Feliksowi Jarockiemu w podróży do Berlina na międzynarodowy kongres „badaczy natury” – spotyka Alexandra von Humboldta i innych słynnych naukowców, choć woli spędzać czas w berlińskiej operze – ogląda spektakle: *Wolny strzelec* Webera, *Fernand Cortez* Spontiniego i *Potajemne małżeństwo* Cimarosa – głęboko porusza go słyszane w Singakademie wykonanie *Ody na dzień św. Cecylii* Händla, które, jak napisał: „więcej się zbliżało do ideału, jaki sobie o wielkiej muzyce utworzyłem” – w drodze powrotnej do Warszawy zatrzymuje się w Sulechowie (Züllichau), gdzie improwizuje na fortepianie w lokalnym zajeździe; motywy te staną się załącznikiem *Fantazji na tematy polskie* op. 13 – w Poznaniu odwiedza arcybiskupa Wolickiego, ale nie udaje mu się spotkać z księciem Antonim Radziwiłłem – „koncert, którego nie było” uchwyci na słynnym obrazie Henryk Siemiradzki – Chopin dedykuje Radziwiłłowi *Trio g-moll* – studia w Szkole Głównej Muzyki dobiegają końca – Mikołaj Chopin zwraca się do władz z prośbą o środki na studia zagraniczne dla syna – podanie zostaje odrzucone, bo nie można pozwolić, „ażby fundusze publiczne były przeznaczane na zachęcanie tego rodzaju artystów” – car Mikołaj I przybywa do Warszawy, by koronować się na króla Polski (24 maja 1829) – koncerty Paganiniego stają się atrakcją sezonu artystycznego – Chopin opisuje grę włoskiego instrumentalisty jako „absolutną doskonałość” – gazety podsycają konflikt między zwolennikami talentu Paganiniego i Karola Lipińskiego – Chopin spotyka Paganiniego (16 lipca) – kończy Szkołę Główną Muzyki z dyplomem z wyróżnieniem (20 lipca); Elsner charakteryzuje go jako „muzycznego geniusza” – wyrusza do Wiednia (22 lipca) dzięki wsparciu finansowemu ojca – przygodny pobyt w Krakowie i Ojcowie – 31 lipca przybywa do cesarskiego miasta – Tobias Haslinger obiecuje wydanie wariacji

Là ci darem ~ Chopin występuje z dwoma koncertami w Kärntnertor Theater (11 i 18 sierpnia) ~ obecni na koncertach Carl Czerny, Ignaz Schuppanzigh i hrabia Moritz von Dietrichstein zachęcają go do pozostania w Wiedniu ~ wycieczka do Pragi, Teplitz (Cieplic) i Drezna, gdzie ogląda przedstawienie *Fausta* Goethego ~ po powrocie do Warszawy zaczyna pracę nad kilkoma „ćwiczeniami”, pierwszą wersją dwunastu *Etiud* op. 10

KONSTANCJA GŁADKOWSKA: ODDALONA UKOCHANA, 1829–1830

201

Chopin, zauroczony śpiewaczką Konstancją Gładkowską, nie decyduje się na wyznanie uczuć ~ zamiast tego zwierza się najlepszemu przyjacielowi, Tytusowi Woyciechowskiemu ~ wniknięcie w intymną naturę ich przyjaźni ~ Chopin dostaje zaproszenie od księcia Antoniego Radziwiłła do pałacyku myśliwskiego w Antoninie ~ opis pałacyku i przyjaźni Chopina z rodziną Radziwiłłów ~ Konstancja staje się inspiracją *Larghetta* z *Koncertu f-moll* ~ premiera *Koncertu* w Teatrze Narodowym w Warszawie ~ Chopin pierwszy raz spotyka się z Konstancją (kwiecień 1830) ~ spotkanie z Henriette Sontag ~ odwiedza Tytusa Woyciechowskiego w Poturzynie, prezentując świeżo opublikowane *Wariacje* na temat *Là ci darem*, które mu zadedykował ~ Konstancja debiutuje na scenie Teatru Narodowego ~ Chopin z ociąganiem przygotowuje się do długiej podróży zagranicznej ~ ostatni raz odwiedza Żelazową Wolę, miejsce swoich narodzin ~ w Warszawie wybuchają zamieszki i dochodzi do licznych aresztowań ~ Chopin odwiedza w Sochaczewie obóz generała Piotra Szembeka i gra dla niego ~ wśród nastrojów rosnącej niechęci do Rosjan Chopin daje „pożegnalny koncert” w Teatrze Narodowym (11 października) ~ przed wyruszeniem w podróż, która miała go zaprowadzić do Austrii i Włoch, Chopin i Konstancja wymieniają pierścionki ~ opuszcza Warszawę 2 listopada 1830 roku, a Elsner i grupa studentów żegnają go muzyką ~ w Kaliszu dołącza do niego Tytus Woyciechowski i razem jadą do Wiednia

POWSTANIE LISTOPADOWE, 1830–1831

231

Droga Chopina prowadzi przez Wrocław, Drezno i Pragę ~ przybywają z Tytusem do Wiednia 25 listopada i znajdują mieszkanie przy ulicy Kohlmarkt ~ docierają do nich wieści o wybuchu w Warszawie powstania (29 listopada 1830) ~ atak grupy kadetów na Belweder i ucieczka

księcia Konstantego – Tytus rusza z powrotem do Polski i zaciąga się do wojska – Chopin słucha rad rodziny i zostaje w Wiedniu – opis jego codzienności w cesarskiej stolicy – odwiedza go Hummel – nawiązuje przyjaźń z czeskim skrzypkiem Josefem Slavíkiem oraz z doktorem Johannem Malfattim, dawnym lekarzem Beethovena – spotkanie z Thalbergiem („nie mój człowiek”) – z bożonarodzeniowej tęsknoty za domem wyłania się pierwszy szkic *Scherza h-moll* – Polacy proklamują detronizację cara Mikołaja I, który odpowiada wypowiedzeniem wojny – losy pierwszych potyczek – Chopin komponuje cztery *Mazurki* op. 6 i pięć *Mazurków* op. 7 – odwiedza wiedeńskie piwiarnie i słucha walców Straussa i Lannera – komponuje *Walc Es-dur* op. 18 – nie jest w stanie zorganizować sobie koncertów, zostaje bez pieniędzy i ojciec musi go ratować przed porażką – 11 czerwca samodzielnie organizuje koncert w Kärntnertor Theater, co tylko powiększa jego długi – po kilku przesunięciach terminu Rosjanie wydają mu paszport i może wyjechać do Monachium – Chopin opuszcza Wiedeń w towarzystwie polskiego badacza Alfonsa Kumelskiego i jedzie przez Linz i Salzburg do Monachium – w stolicy Bawarii, gdzie pozostaje przez ponad miesiąc, daje udany koncert w Odeon Theater (28 sierpnia) – w Stuttgarcie dociera do niego wiadomość o upadku Warszawy – opis krwawego pogromu Warszawy i kapitulacji miasta 6 września – *Dziennik stuttgarcki* Chopina dokumentuje jego reakcję na tę katastrofę – komponuje *Etiudę „Rewolucyjną”* i przez Strasburg udaje się do Paryża, gdzie rozpoczyna nowy rozdział życia jako polski emigrant

NA WYGNANIU W PARYŻU, 1831–1833

265

Chopin przybywa do Paryża 5 października 1831 roku i wprowadza się do mieszkania na piątym piętrze przy Boulevard Poissonnière nr 27 – jego pierwsze wrażenie na temat Paryża: miasto „krzyku, wrzasku, turkotu i błota” – przyznaje się do kontaktów z prostytutką „Teresą” w Austrii – z balkonu mieszkania widzi demonstracje przeciwko „królowi obywatelowi” Ludwikowi Filipowi I – generał Girolamo Ramorino (który niegdyś walczył u boku Napoleona) wprowadza się do domu na przeciwko Chopina, co przyciąga demonstracje – „Niech żyją Polacy!” – „Jakie na mnie wrażenie zrobiły te groźliwe głosy nieukontentowanego ludu – ani pojmiesz!” – notuje Chopin – Wielka Emigracja – do Paryża docierają tysiące polskich wygnańców – jest wśród nich Wojciech Grzymała, który stanie się powiernikiem Chopina – zarys barwnego życia Grzymały – książę Adam Czartoryski przybywa do Paryża i formuje

rząd na wygnaniu ~ Chopin dołącza do sprawy polskiej ~ w Paryżu spotyka wielu muzyków, w tym Ferencę Liszta i Friedricha Kalkbrennera ~ odrzuca propozycję lekcji pod okiem Kalkbrennera ~ rozważania o osobowości Kalkbrennera ~ Kalkbrenner pod pręgierzem krytyki Heinego ~ Chopin daje w Paryżu pierwszy koncert (26 lutego 1832), który nie przynosi mu dochodu, ale przynosi za to pochlebną recenzję krytyka F.J. Fétisa ~ propozycja występu Chopina nie zostaje przyjęta przez Konserwatorium Paryskie ~ Paryż nawiedza cholera, „rozruchy umarłych” ~ Chopin przeprowadza się do domu przy Cité Bergère nr 4 ~ krytyk Ernest Legouvé sporządza opis jego mieszkania ~ surowa poła-janka ze strony ojca, krytykującego nonszalancki stosunek do pieniędzy: „Radzę ci oszczędzać, jak tylko możesz, ażeby nie zostać bez grosza” ~ Chopin poznaje Rothschildów, którzy otwierają przed nim drzwi do świata paryskiej arystokracji ~ „Wszedłem w pierwsze towarzystwa” ~ słucha gry Johna Fielda (25 grudnia 1832), ale nie robi ona na nim wrażenia ~ relacja na temat pobytu Fielda w Paryżu ~ Chopin zostaje członkiem polskiego Towarzystwa Literackiego ~ razem ze znajomym z czasów dzieciństwa, doktorem Aleksandrem Hoffmanem, przenosi się do mieszkania przy rue de Chaussée d’Antin numer 5 ~ „jakże się cieszę, iż jesteście razem!” – komentuje Mikołaj Chopin

CHOPIN PRZY KLAWIATURZE: RAFAEL FORTEPIANU

297

Paryska szkoła wirtuozów jako „teatr akrobacji” ~ Heine wyśmiewa Kalkbrennera, Dreyschocka, Pixisa i innych w *Musikalische Berichte aus Paris*, wychwalając jednocześnie Chopina jako „Rafaela fortepianu” ~ wpływ techniki śpiewu na kompozycje Chopina ~ Chopin jako „największy mistrz kontrapunktu od czasów Mozarta” ~ Chopinowskie *Szkice do metody gry fortepianowej* ~ kilka uwag Heinricha Neuhausa na temat rozważań Chopina ~ Chopin odrzuca metodę „wyrównywania palców” na rzecz indywidualizacji ich pracy ~ „Trzeci palec jest wielkim śpiewakiem” ~ Chopinowskie zalecenia dla uczniów w zakresie palcowania ~ technika pedalizacji Chopina zaobserwowana przez Antoine’a Marmontela ~ szczególne efekty użycia pedału w muzyce Chopina ~ porównanie Chopina i Liszta ~ Chopin i fortepian Pleyela ~ ograniczony rejestr instrumentu przekształca się u Chopina w pobudzające kreatywność wyzwanie ~ jego innowacje harmoniczne powstają podczas fizycznego kontaktu z klawiaturą ~ przybliżenie dwóch technik kompozycji: „apoteozy tematu” i „rozwijających się wariacji” ~ upadek szkoły wirtuozów, której członkowie rozchodzą się każdy w swoją stronę

MARIA WODZIŃSKA: „MOJA BIĘDA”, 1834–1837

339

Rodzina Wodzińskich zaprasza Chopina do Drezna – Chopin po raz pierwszy uczestniczy w Dolnoleńskim Festiwalu Muzycznym w Akwizgranie, gdzie spotyka Mendelssohna – otrzymuje francuski paszport (1 sierpnia 1835) i podróżuje do Karlsbadu (Karlovy Vary), gdzie po latach rozłąki spotyka rodziców (15 sierpnia) – spędzają razem idylliczny miesiąc, zwiedzając Tetschen (Děčín) na zaproszenie zamożnej rodziny Thun-Hohensteinów – Chopin dedykuje *Walc As-dur* op. 34 nr 1 jednej z córek domu, hrabiance Josephine – przybywa do Drezna 19 września i zakochuje się w szesnastoletniej Marii Wodzińskiej – młodzi chodzą na romantyczne spacery brzegami Łaby – przed wyjazdem z Drezna Chopin dedykuje Marii *Walc As-dur* op. 69 nr 1 (*L'Adieu*) i żywi nadzieję na zaręczyny – listy Marii do Chopina – Chopin zapada na zdrowiu w drodze powrotnej do Paryża, a w Warszawie krążą pogłoski o jego śmierci – w następnym roku dołącza do rodziny Wodzińskich w Marienbadzie (Mariánské Lázně) i razem udają się do Drezna (sierpień 1836) – oświadcza się Marii „o szarej godzinie” 9 września 1836 roku i zostaje przyjęty – matka Marii, Wanda Wodzińska, nalega, by zaręczyny pozostały w tajemnicy – stan zdrowia Chopina budzi jej wielkie obawy i ostatecznie wycofuje aprobatę dla związku – listy Wandy Wodzińskiej do Chopina ujawniają jej manipulatorski charakter – na początku 1837 roku pogarsza się stan zdrowia Chopina – przyjmuje zaproszenie markiza de Custine do jego willi w Saint-Gratien – opis pobytu zaczerpnięty z dziennika Józefa Brzowskiego – Chopin odmawia przyjęcia ofiarowanego mu przez cara Mikołaja I tytułu nadwornego pianisty – zostaje uwikłany w problemy syna Teresy Wodzińskiej, Antoniego, któremu pożycza pieniądze i nie może ich odzyskać – uświadomiwszy sobie, że nieszczęsny związek z Marią zmierza ku końcowi, wiąże jej listy w pakiet opatrzony napisem „Moja bięda” – dalsze losy Marii, jej nieudane małżeństwo z Józefem Skarbkiem i ostatnie lata

ANGIELSKIE INTERLUDIUM, LIPIEC 1837

371

Camille Pleyel zabiera Chopina do Anglii – komplikacje w życiu prywatnym Pleyela – Chopin otrzymuje francuski paszport (7 lipca 1837) – para podróżnych przybywa do Londynu 10 lipca i zatrzymuje się w hotelu Sablonnière – polski poeta Stanisław Egbert Koźmian podejmuje się roli przewodnika – Chopin chce zachować incognito i przedstawia się jako „Mr. Fritz z Paryża” – razem z Pleyelem wynajmują powóz

i szukając „sposobu wydania pieniędzy”, odwiedzają między innymi Richmond, Blackwall i Windsor – w Arundel obserwują wybory do parlamentu, w których kandydował lord Dudley Stuart, największy orędownik sprawy polskiej w Wielkiej Brytanii – Chopin chodzi do opery i podziwia śpiew Giuditty Pasty i Wilhelmine Schröder-Devrient – słucha także *Koncertu „Cesarskiego”* Beethovena w wykonaniu Moschelesa, który jednak nie robi na nim wrażenia – Pleyel zabiera go na wieczór muzyczny zorganizowany przez producenta fortepianów Jamesa Shudiego Broadwooda – „Mr. Fritz” gra i w ten sposób ujawnia swoją tożsamość – prawdopodobnie w tym czasie Pleyel spotyka Emmę Osborn, która niedługo zostanie jego konkubiną – Chopin podpisuje umowę z angielskim wydawcą Christianem Wesslem, sprzeciwia się jednak zwyczajowi nadawania przez Wessla tytułów dziełom – zwiedza Brighton Pavilion – wraca do Paryża przez Dover, przybywa do francuskiej stolicy pod koniec lipca

LAURY I ZASZCZYTY, 1833–1838

383

Pozycja Chopina w świecie muzyki z czasem się zmienia – Fétis dodaje jego biogram do swojego słownika – uwagi na temat 24 *Etiud* op. 10 i 25 wraz z ich dedykacjami dla Liszta i Marie d'Agoult – Ludwig Rellstab na łamach czasopisma „Iris” wypowiada wojnę muzyce Chopina („rozdzierające uszy dysonanse”) – wspomnienia Charlesa Hallégo o Chopinie – księżna Cristina Trivulzio di Belgiojoso przychodzi z pomocą włoskim uchodźcom, urządzając koncert charytatywny – organizuje „pojedynki na klawisze” między Lisztem i Thalbergiem i zleca sześciu kompozytorom, w tym Chopinowi, napisanie sześciu wariacji (*Hexameron*) na temat z *Purytanów* Belliniego – przedwczesna śmierć i pogrzeb Belliniego w Paryżu – rozważania na temat jego wpływu na Chopina – w 1838 roku Chopin daje ważne koncerty, jeden z nich na rzecz swojego przyjaciela Alkana (3 marca 1838) – obelżywa recenzja jego *Impromptu As-dur* op. 29 opublikowana w „La France musicale” – Chopin gra w Rouen (12 marca 1838 r.), a po koncercie Ernest Legouvé składa mu entuzjastyczny hołd w „Revue et gazette musicale”

Chopin. Tom 2. Paryż–Panteon, 1838–1849, zapowiedź

417

Wykaz źródeł

419

Indeks osób

429